

УДК 908(477-25)“18”

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2786-5118/2022-38-7>

ДІЯЛЬНІСТЬ ГЕОРГІЯ НАРБУТА, ВИРАЖЕНА ЧЕРЕЗ МУЗЕЙНІ ПРЕДМЕТИ З КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Кохан Олена Олегівна,
кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник
Національного музею історії України
kokhanhelena@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2150-928X

Метою дослідження є загальна характеристика предметів, пов'язаних з діяльністю відомого українського графіка Георгія Івановича Нарбута, що зберігаються в колекції Національного музею історії України: грошові знаки періоду Української революції 1917–1921 рр., копія герба Української Держави 1918 р., вітальна адреса «Української державної академії мистецтв до Українського державного університету в Кам'янці-Подільському», виготовлена на честь відкриття цього університету, що відбулося 22 жовтня 1918 р., а також каталог виставки, присвяченої Георгію Нарбуту, що відбулася в музеї в 1926 р. під назвою «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів». **Методами дослідження** є методи аналізу і синтезу та порівняльно-історичний метод. **Основні результати дослідження.** Творчість Георгія Івановича Нарбута залишила значний слід в українському графічному мистецтві загалом та в розробці українських державних символів зокрема. Він був одним із співзасновників та перших професорів Української академії мистецтв, а його роботи відомі в багатьох країнах Європи. На сьогодні предмети творчості Георгія Івановича знаходяться в декількох музеях України, в тому числі й у Києві. В колекції Національного музею історії України зберігаються грошові знаки періоду УНР, копія герба Української Держави, вітальна адреса «Української державної академії мистецтв до Українського державного університету в Кам'янці-Подільському» авторства графіка та каталог виставки «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів» (1926 р.). Усі ці предмети є свідченням того, що Георгій Нарбут був одним із співтворців становлення незалежності України на початку ХХ ст. **Висновки.** Ознайомлення із музейною колекцією Національного музею історії України, пов'язаною з життям і творчістю Г. Нарбута, дає можливість кращого розуміння культурних, політичних і державницьких процесів, що відбувались у період Української революції 1917–1921 рр., та в перспективі глибше вивчати музейну колекцію, пов'язану з цим історичним періодом, а також створювати тематичні виставки й експозиції. Вони є своєрідним доповненням до вже наявних, відомих фактів про видатного українського графіка, предметним свідченням його життя й діяльності.

Ключові слова: Українська академія мистецтв, гроші УНР, герб Української Держави, вітальна адреса, каталог виставки.

ACTIVITY OF HEORHII NARBUT, EXPRESSED THROUGH THE MUSEUM ARTIFACTS FROM THE COLLECTION OF THE NATIONAL MUSEUM OF HISTORY OF UKRAINE

Kokhan Olena Olehivna,
Candidate of Historical Sciences,
Senior Research Fellow
National Museum of History of Ukraine
kokhanhelena@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2150-928X

The aim of the research is the general characteristics of the artifacts, related to the activity of the prominent Ukrainian graphic artist Heorhii Ivanovych Narbut. Mostly, about the artifacts, which now are the part of the National Museum of History of Ukraine's collection. Among them are: banknotes of the period of Ukrainian revolution 1917–1921, copy of the coat of arms of the Ukrainian State 1918, welcome address of the “Ukrainian State Academy of Arts to the Ukrainian State University in Kamianets-Podilskyi”, which was made in honour of the University opening, which took place on October 22, 1918. And also, in the museum's collection, there is the catalog of the exhibition, dedicated to Heorhii Narbut himself, which took place in the museum in 1926, and was named “Heorhii Narbut. Posthumous exhibition of works”. **Methods of the research** are analysis, synthesis and comparative-historical method. **Main results of the study.** Heorhii Ivanovych Narbut's works left a significant mark in the Ukrainian graphic art in general, and in the development of Ukrainian state symbols, in particular. He was one of the cofounders and first professors of the Ukrainian Academy of Art. His works became famous in many European countries. Today Heorhii Ivanovych's pieces of art are in several Ukrainian museums, including Kyiv. In the collection of the National museum of history of Ukraine there

are banknotes of the period of Ukrainian Peoples Republic, copy of the coat of arms of the Ukrainian State, welcome address of the “Ukrainian State Academy of Arts to the Ukrainian State University in Kamianets-Podilskyi”, which was made by Heorhii Narbut, and catalog of the exhibition “Heorhii Narbut. Posthumous exhibition of works” (1926). All these artifacts are the evidence that Heorhii Narbut was one of the creators of the independence of Ukraine in the early 20th century. **Conclusions.** Acquaintance with the collection of the National Museum of History of Ukraine, which is related to Heorhii Narbut’s life and art, give us an opportunity to understand better all the political and state processes, which took place during the period of Ukrainian revolution 1917–1921 pp. In perspective, this gives us an opportunity to create thematic exhibitions and museum expositions. The artifacts are some type of addition to the well-known facts about Narbut’s biography, and material evidence of his life and activity.

Key words: Ukrainian Academy of Art, banknotes UPR, coat of arms of the Ukrainian State, welcome address, catalog of the exhibition.

Вступ

У дослідженні вперше повною мірою представлені предмети, пов’язані з діяльністю Георгія Івановича Нарбута, що знаходяться в колекції Національного музею історії України. Окрім грошових купюр 1917–1918 рр. та копії герба Української Держави, унікальним предметом є вітальна адреса почесних членів Української Академії Мистецтв, виконана Г. Нарбутом на честь відкриття університету в Кам’янці-Подільському із використанням двох шрифтів, придуманих ним самим, та оформлена у вигляді грамоти у стилі російського написання офіційних документів. Окрім того, важливою подією для Всеукраїнського історичного музею імені Тараса Шевченка стало відкриття посмертної виставки творів графіка, що відбулося у 1926 р., оскільки це була перша виставка у Києві після його смерті і налічувала майже 500 експонатів, пов’язаних з різними етапами життя Г. Нарбута.

Метою дослідження є загальна характеристика предметів, пов’язаних з діяльністю відомого українського графіка Георгія Івановича Нарбута, що зберігаються в колекції Національного музею історії України: грошові знаки періоду Української революції 1917–1921 рр., копія герба Української Держави 1918 р., вітальна адреса «Української державної академії мистецтв до Українського державного університету в Кам’янці-Подільському», виготовлена на честь відкриття цього університету, що відбулося 22 жовтня 1918 р., а також каталог виставки, присвяченої Георгію Нарбутові, що відбулася в музеї в 1926 р. під назвою «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів».

Науково-дослідницькі завдання:

– продемонструвати речі з колекції НМІУ, пов’язані з діяльністю Георгія Нарбута: участь у відкритті Української Академії Мистецтв; як співавтора українських державних символів та грошових одиниць; як автора вітальної адреси на відкриття Кам’янець-Подільського університету;

– проаналізувати «Каталог виставки творів Г. Нарбута» Ф. Ернста, що знаходиться в колекції НМІУ, як свідчення пам’яті про творчість видатного українського графіка.

Методами дослідження є методи аналізу і синтезу та порівняльно-історичний метод.

Матеріалами дослідження є предмети з колекції Національного музею історії України, що пов’язані з діяльністю Георгія Івановича Нарбута. Грошові знаки періоду Української революції 1917–1921 рр. та копія герба Української Держави 1918 р. свідчать про Г. Нарбута як учасника державотворчих процесів початку ХХ ст. Вітальна адреса «Української державної академії мистецтв до Українського державного університету в Кам’янці-Подільському» демонструє талант Г. Нарбута як графіка і знавця давніх стилів письма, а також підтверджує його активну участь у заснуванні Української академії мистецтв. Каталог виставки «Георгій Нарбут. Посмертна виставка творів», виданий Ф. Ернстом у 1926 р., якомога ширше показує художній талант і організаторські здібності Г. Нарбута через предмети, залишені або ним безпосередньо, або ті, що свідчать про його діяльність, зокрема книги про нього та каталоги прижиттєвих виставок.

Основний текст

Початок київського періоду життя Г. Нарбута. Участь у відкритті Української Академії Мистецтв

Київський період Г. Нарбута почався в 1917 р., коли він переїхав до міста із Петрограда. Художник не відразу знайшов тут роботу. Лише в жовтні його було вибрано професором Української академії мистецтв. На той час якраз ішла активна підготовка до її відкриття, що відбулося 22 листопада в приміщенні Української Центральної Ради. В урочистому відкритті Академії мистецтв взяли участь М. Бойчук, О. Мурашко, М. Бурачек, Г. Нарбут та багато інших відомих українських художників. Ректором Академії було вибрано Ф. Кричевського (Белецкий, 1985: 153–154).

У сам день відкриття Академії було представлено виставку робіт усіх художників, які взяли безпосередню участь у підготовці до цієї події, в тому числі й роботи Г. Нарбута, який виставив декілька листів абетки «З», «Ф», «Г», «Л», «К», «М» з обкладинкою та оформив лист-запрошення на урочисте відкриття Академії (Белецкий, 1985: 154–155). Сам статут Української академії мистецтв було розроблено Г. Павлуцьким разом із групою українських артистів та істориків мистецтва.

У колекції Національного музею історії України знаходиться фото, зроблене під час

відкриття Академії мистецтв, на якій ми бачимо О. Мурашка, В. Кричевського, Г. Нарбута, Ф. Кричевського та інших художників, які взяли участь у її відкритті. По центру сидить М. Грушевський, з ініціативи якого було видано законодавчий акт про створення цього вищого художнього навчального закладу (НМІУ, ФД-6608, 1918).

Окрему увагу варто звернути на структуру Академії. Вона була розділена на декілька майстерень, очолюваних співзасновниками, кожен з яких набрав собі студентів відповідного напрямку. Майстерню фрески і мозаїки очолив М. Бойчук, майстерню пейзажу – М. Бурачек, народного мистецтва, орнаменту й архітектури – В. Кричевський, жанру – О. Мурашко, портрету – М. Жук, офорту і скульптури – Ф. Кричевський, майстерню графічного мистецтва очолив Г. Нарбут. Усі вони отримали звання професорів Академії. Проте ці посади були не постійними, а виборними, і через кожні 5 років необхідно було проводити вибори і або залишати очільника майстерні на наступні 5 років, або вибирати нового.

Студентами Академії могли стати лише ті особи, які закінчили середню художню школу. Для всіх інших існувала можливість бути вільними слухачами і відвідувати лекції із загального ознайомлення з різними видами мистецтва (Осташко).

17 грудня 1917 р. Центральна Рада ухвалила закон про Українську академію мистецтв, за яким вона стала державною установою і для неї було виділено річний бюджет у розмірі 97 400 крб. (Дорошенко, 2002: 279).

Оскільки Академія не мала власного приміщення, то декілька разів була змушена змінювати місце свого розташування. Спершу вона знаходилася в будинку Педагогічного музею, в 1919 р. переїхала до приватного помешкання на Георгіївському провулку, 11, а в 1925 р., уже як художній інститут, опинилася в будинку колишньої Київської духовної семінарії, де знаходиться до цього часу, але вже у статусі Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури (Осташко).

Державотворча діяльність Георгія Нарбута

Початок роботи Г. Нарбута в Києві припав на важливий історичний період для країни – період Української революції 1917–1921 рр. – часу спроб становлення української державності та самоідентичності українців. Звісно, Г. Нарбут, який, за словами С. Таранушенка, був постійно в роботі, не міг бути осторонь державотворчих процесів (Таранушенко, 1927: 106). Саме він був одним із розробників українських державних символів – грошових знаків та герба Української Держави.

Після проголошення незалежності Української Народної Республіки (далі – УНР) 22 січня 1918 р., згідно з IV Універсалом УНР, важливими законами Української Центральної Ради (далі – УЦР) стало впровадження державної символіки. 27 січня

національним прапором став синьо-жовтий прапор, 25 лютого гербом УНР було утверджено тризуб, а гімном – пісню «Ще не вмерла Україна» на слова П. Чубинського та музику М. Вербицького. Того ж дня замість карбованця, який був грошовою одиницею УНР з 1 січня 1918 р., було запроваджено нову грошову одиницю – гривню (Бойко, 2019: 236). 1 березня 1918 р. було ухвалено Закон «Про грошову одиницю карбування (биття монети) та друк державних кредитових білетів». Гривня ділилася на 100 шагів; 2 гривні дорівнювали 1 карбованцю емісії 1917 р. Дрібна монета – шаги, друкувалася за зразком поштових марок. В обігу ходили шаги номіналом 10, 20, 30, 40 і 50, тоді як гривні друкувалися номіналом 2, 5, 10, 20, 50, 100, 500 і 1000. Відмінностями гривні від карбованця були: малюнок, водяний знак, колір для кожного номіналу, а також був визначений інший текст для друку на звороті. Всі паперові гривні друкувалися в державній друкарні Берліна (Дмитрієнко, 2004: 196, 224).

У розробці серії грошових знаків УНР брали участь такі відомі художники й графіки, як І. Мозалевський, А. Приходько, Б. Романовський, В. Кричевський, Г. Нарбут та інші (Дмитрієнко, 2004: 224). Всі вони працювали в «Експедиції заготовлення державних паперів України», яка мала «протягом якнайкоротшого часу виготовити для Уряду проекти українських грошей, поштових марок, бандеролей, банкових і векселевих листів, гральних карт – взагалі всіх цінних і документальних паперів, без яких не може обійтися жодна держава» (Панченко, 2015: 164).

У колекції Національного музею історії України зберігаються розмінні марки номіналом 20, 30, 40 шагів, 100 гривень 1918 р., 100 карбованців 1917 р. та декілька інших зразків грошових одиниць періоду Української Народної Республіки, виконаних за проектом Г. Нарбута (НМІУ, ПГЗ-1387, 1917; НМІУ, ПГЗ-436, 1918; НМІУ, ПГЗ-457, 1918; НМІУ, ПГЗ-451/1, 1918; НМІУ, ПГЗ-453/2, 1918).

Трохи згодом, у тому ж 1918 р., у період існування Української Держави, Георгій Іванович створив герб, форму українського війська, рисунки клейнодів гетьманської влади, гроші та інші символи держави (Бурачек, 1927: 96–97). Для створення герба Української Держави Г. Нарбута було залучено до роботи у спеціальній комісії самим Павлом Скоропадським, адже йому сподобалась ідея художника зобразити по центру козака з мушкетом на плечі як символ Козацької держави. У верхній його частині було розміщено тризуб – герб князя Володимира і символ існування держави Русі. Навколо ж цих двох історичних символів Г. Нарбут зобразив рослинний орнамент у стилі українського бароко. Оригінал герба нині знаходиться у фондах Національного художнього

музею України (далі – НХМУ), в колекції ж Національного музею історії України (далі – НМІУ) є лише його копія (Українська Держава, 2018).

Георгій Нарбут як ректор Академії мистецтв

У цей же час, з лютого 1918 р., Г. Нарбуто було вибрано другим ректором Академії. На цій посаді він пробув недовго, до часу своєї смерті в травні 1920 р., проте за ці півтора роки встиг зробити декілька важливих справ для подальшого існування цього важливого для української культури навчального закладу. В 1919 р., у дуже скрутний для України час, повністю припинилось фінансування Академії і йшлося про її закриття, але завдяки старанням Г. Нарбуто цього не сталося. Як тільки почалися проблеми, Г. Нарбут одразу ж звернувся за допомогою до всіх установ, які могли посприяти у вирішенні фінансових питань. В результаті найбільшу допомогу надали Українське Наукове Товариство й Дніпровський союз споживчих товариств, яким вдалося забезпечити Академію державним бюджетом (Бурачек, 1927: 98–99).

Окрім забезпечення фінансування всієї Академії загалом, Г. Нарбут піклувався й про розвиток графічного відділу зокрема. Саме в період його ректорства в поліграфічній школі з'явилися машинки, станки й літографські плити, що вплинуло на виникнення ідеї про перейменування графічного відділу на поліграфічний. На жаль, у зв'язку з передчасною смертю Г. Нарбуто цим планам не судилося втілитись у життя (Бурачек, 1927: 98–99).

Відкриття Кам'янець-Подільського університету. Вітальна адреса

До часу ректорства Георгія Івановича належить ще одна визначна подія в історії розвитку освіти й науки в Україні в 1918 р. – урочисте відкриття Кам'янець-Подільського університету, що відбулося 22 жовтня 1918 р. Ідея його створення виникла ще в липні, а вже 17 серпня гетьманом Павлом Скоропадським було підписано закон про заснування Кам'янець-Подільського державного українського університету, що став четвертим вищим навчальним закладом в Україні. Першим його ректором було вибрано відомого українського історика, мовознавця, політичного і церковного діяча І. Огієнка, а викладачами стали В. Біднов, М. Драй-Хмара, С. Русова, Д. Дорошенко, Є. Тимченко та багато інших видатних діячів того часу (Завальнюк, Комарніцький, 2007: 64).

На саме відкриття з Києва приїхав поїзд з делегатами від гетьмана на чолі з генеральним хорунжим Є. Лібовим. Про цю видатну подію написали всі тогочасні українські газети, а одноденна газета «Свято Поділля» навіть подала окремо інформацію про історію створення університету, біографії його ректора й професорів, а також програму проведення святкування.

Не оминули осторонь цю подію й почесні члени Української Академії мистецтв, оригінал вітальної адреси яких знаходиться зараз у колекції Національного музею історії України. Вона була виконана Г. Нарбутом. Як каліграф він написав цю адресу від руки, використавши два шрифти, придумані ним самим. Тобто вони стали його особистими рефлексіями на тему історичних шрифтів. Тут ми бачимо заголовок, виконаний червоним кольором, і загальний текст – чорним. Таким чином, він взяв естетику старої кириличної книжки, при цьому поєднавши її з естетикою грамот, і вийшло щось нове. Тут ми бачимо червоний заголовок великими літерами, в якому присутній натяк на два шрифти – одночасно і «устав», і «в'язь», хоча шрифт суто нарбутівський, оскільки багато букв вигадані ним самим у його особистому стилі. Весь інший текст виконаний чорним шрифтом, за традицією розмежування заголовку червоним кольором, а текст – чорним. Але далі текст виконаний у стилі написання грамот – шрифт імітує скоропис XVII ст., саме рукописні почерки. На початку адреси використаний книжковий підхід, де зображено ініціальну букву «О» першого слова «Одкриття», в яку вмальовано тризуб. У кінці – дописки від руки в готову грамоту тодішнім сучасним почерком у стилі російського написання документів. Свої підписи там поставили Ф. Кричевський, М. Бойчук, О. Мурашко, Г. Нарбут, Г. Павлуцький, М. Біляшівський, Д. Антонович, Д. Щербаківський та М. Бурачек. Вітальна адреса скріплена паперовою печаткою, тиснена з кольором, до того ж не просто приклеєна, а посаджена на тканинну стрічку, пропущену через усю адресу. Печатка тут є суто декоративною, на відміну від справжнього її призначення попередніх століть – скріплювати документи так, щоб не можна було їх вільно відкрити і прочитати. На першому розвороті з лівого боку – фото І. Огієнка – першого ректора Кам'янець-Подільського державного українського університету (НМІУ, РД-9943).

Після тривалої хвороби, перенісши декілька операцій, 23 травня 1920 р. від епідемічного висипного тифу помер Георгій Іванович Нарбут. Після його смерті у Всеукраїнському історичному музеї імені Тараса Шевченка у 1926 р. відкрилась виставка його творів, де було представлено 494 предмети, пов'язані з його життям та діяльністю (Вигнанець, 1948: 6). Важливу роль у створенні цієї виставки відіграв Федір Людвігович Ернст, який протягом декількох років збирав твори графіка, адже після його смерті відбулися виставки в Ленінграді, Празі та деяких інших українських містах, а в Києві довгий час не було жодної подібної виставки. Так, у Петрограді було організовано виставку в Російському музеї, де було представлено багато оригіналів: ілюстрованих та

оздоблених видань, портретів, фотографій, а також меблі, які любив художник – із червоного дерева та карельської берези. Ця виставка відбулась ще в 1922 р., через 2 роки після смерті Г. Нарбута. Водночас у Києві до 1926 р., як уже було сказано, не було проведено жодної подібної виставки, хоча Георгій Іванович жив у Києві з 1917 р. і зробив значний внесок і в розвиток та становлення української графіки, і у створення державних символів України (Ернст, 1925: 180).

Виставка творів Г. Нарбута у Всеукраїнському історичному музеї ім. Т. Шевченка

Про організацію виставки творів Г. Нарбута в Києві багато дослідників та музейників говорили ще з 1922 р., але через те, що більшість його робіт або залишалось в Петрограді, або розходилися за кордоном, створення виставки постійно відкладалося.

Під час підготовки до виставки у своєму повідомленні Ф. Ернст зазначав, що на виставці в Петрограді майже повністю були відсутні твори Г. Нарбута київського періоду. Тому дослідник організував збір творів графіка саме цього періоду, щоб максимально повно продемонструвати його твори, особливо акцентуючи увагу на київському періоді його життя. В планах Ф. Ернста було зібрати оригінальні твори Г. Нарбута починаючи від дитячих років і аж до його смерті. Окрім того, мали бути представлені всі видання, які виходили з його малюнками, окремі репродукції з його творів, ілюстрації, книжкові прикраси, грошові знаки, поштові марки, печатки, тобто все, що було створено самим графіком. Також мали бути показані всі фотографії, портрети, автографи, листування і, звісно, література, написана про Г. Нарбута, як прижиттєва, так і посмертна.

Безперечно, після відкриття виставки Ф. Ернст склав каталог, який нині зберігається в колекції Національного музею історії України (НМІУ, РА-1648). У вступі до каталогу подається детальна розповідь про підготовку до виставки. З нього ми дізнаємося, що Ф. Ернст планував організувати подібну виставку ще в 1922 р., коли обіймав посаду завідувача Музею Української Академії Мистецтв, у той саме час, коли в Петрограді її вдалося реалізувати. Проте лише через 2 роки, коли Ф. Ернст уже очолював художній відділ Всеукраїнського історичного музею ім. Т. Шевченка, йому вдалося створити Комітет для підготовки виставки, до якого ввійшли А. Винницький, В. Нарбут, А. Серєда, Д. Щербаківський та він сам, ставши секретарем Комітету. Далі у вступі

висловлюється подяка всім співробітникам музею та партнерам виставки, які долучились до її створення і відкриття, яке, зрештою, відбулося, як уже було згадано, у 1926 р. Після вступу Ф. Ернст розмістив біографію Г. Нарбута та велику кількість ілюстрацій творів, що були представлені на виставці.

Окрім каталогу, Ф. Ернстом було написано декілька статей, присвячених творчості Г. Нарбута, що стосувалися окремих аспектів його творчості. Серед них – «Георгій Нарбут в українському мистецтві: 3 нагоди п'ятиріччя з дня смерті – 23 травня 1920 року», «Георгій Нарбут. Життя й творчість», «Георгій Нарбут та нова українська книга», «Біжуча художня література про Г. І. Нарбута».

Згодом колекція Всеукраїнського музею імені Тараса Шевченка була розділена між декількома київськими музеями. Більшість предметів опинилася у сучасних Національному художньому музеї України (далі – НХМУ) та Національному музеї історії України (далі – НМІУ). Останній знаходиться в будівлі, збудованій радянським архітектором Й. Каракісом у 1937 р. для художньої школи. Музей же опинився там у 1944 р. Більшість робіт Г. Нарбута залишилися в НХМУ. В НМІУ в основному представлені предмети на історичну тематику: живопис та графіка або відомих історичних діячів, або ж ті, які відображають певні історичні події, тому робіт Г. Нарбута тут практично немає.

Висновки. Незважаючи на те, що в колекції Національного музею історії України практично немає предметів, пов'язаних з творчістю Г. Нарбута, проте є такі, що свідчать не лише про нього як про талановитого графіка, а й як про співфундатора української державності й Української Академії мистецтв. Гривні й шаги, копія герба Української Держави – ті речі, без яких не може існувати жодна незалежна країна. Тоді як вітальна адреса до Кам'янець-Подільського університету свідчить про Г. Нарбута як про ректора Академії, який бере участь у визначних для держави подіях, так і про прекрасного знавця давніх шрифтів і принципів оформлення книг. А каталог виставки Ф. Ернста підсумовує творчий шлях талановитого українського графіка. Вивчення цих предметів у перспективі дозволить їх використовувати під час підготовки до виставок та експозицій музею, присвячених як самому художнику, так і діяльності Української Академії Мистецтв і загалом періоду Української революції 1917–1921 рр.

Література:

1. Белецкий П. Георгий Иванович Нарбут. Москва : «Искусство», 1985. 240 с.
2. Бойко О.Д. Українська Народна Республіка. Енциклопедія історії України: Україна–Українці. Кн. 2 / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка», 2019. 842 с. С. 235–236.

3. Бурачек М. Спогади про Г.І. Нарбута. *Бібліологічні вісті*. 1927, № 1. С. 91–101.
4. Вигнанець І. Юрій Нарбут. *Арка* : журнал літератури, мистецтва і критики. Мюнхен : «Українська трибуна». 1948, лютий, число 2 (8). 65 с. С. 6–8.
5. Дмитрієнко М.Ф. Гривня. Енциклопедія історії України: Т. 2: Г–Д / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. С. 196–198.
6. Дмитрієнко М.Ф. Грошовий обіг в Україні 1917–1920. Енциклопедія історії України: Т. 2: Г–Д / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка», 2004. 688 с.: іл. С. 223–224.
7. Дорошенко Д.І. Історія України, 1917–1923. В 2-х т.: Документально-наукове видання / Упоряд.: К.Ю. Галушко. Київ : Темпора, 2002. 320 с.
8. Ернст Ф. Посмертна виставка творів Г.І. Нарбута. *Бібліологічні вісті*. 1925, № 1–2. С. 180.
9. Завальнюк О.М., Комарніцький О.Б. Кам'янець-Подільський державний університет. Енциклопедія історії України: Т. 4: Ка–Ком / Редкол.: В.А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : «Наукова думка», 2007. 528 с.: іл. С. 64–65.
10. НМІУ, ПГЗ-436. Державний кредитовий білет 100 гривень, 1918 р., УНР.
11. НМІУ, ПГЗ-451/1. Розмінна марка 40 шагів, 1918 р., УНР.
12. НМІУ, ПГЗ-453/2. Розмінна марка 20 шагів, 1918 р., УНР.
13. НМІУ, ПГЗ-457. Розмінна марка 30 шагів, 1918 р., УНР.
14. НМІУ, ПГЗ-1387. Державний кредитовий білет 100 карбованців, 1917 р., УНР.
15. НМІУ, РА-1648. Каталог виставки творів Г.І. Нарбута. СРСР. Петербург : Видавництво Комітету художніх видань. 1922.
16. НМІУ, РД-9943. Адрес вітальний Кам'янець-Подільському державному університету з нагоди його заснування від Української Академії мистецтв. Київ, 22 жовтня 1918 р.
17. НМІУ, ФД-6608. Група засновників Української Академії Мистецтв. 1918 р.
18. Осташко Т. С. Українська Академія Мистецтв. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska_mystetstv (дата звернення: 13.04.2021).
19. Панченко В. Творець українського мистецького необароко. *Українознавство*. Київ, 2015. № 1 (54). 252 с. С. 162–176.
20. Таранушенко С. Згадка про Г. Нарбута. *Бібліологічні вісті*. 1927, № 1. С. 106–107.
21. Українська Держава Павла Скоропадського. Український Інститут Національної Пам'яті, 27.04.2018 р. URL: <https://www.uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/derzhsluzhbovcyam/ukrayinska-derzhava-pavla-skoropadskogo> (дата звернення: 10.04.2022).

References:

1. Beletskii, P. (1985). Georgij Ivanovich Narbut [Georgij Ivanovich Narbut]. Moscow: Iskusstvo, 240 p. [in Russian].
2. Boiko, O.D. (2019). Ukrainska Narodna Respublika. Entsyklopediia istorii Ukrainy [Ukrainian Peoples Republic. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv: Nauk. dumka, T. 2, pp. 235–236 [in Ukrainian].
3. Burachek, M. (1927). Spohady pro H.I. Narbuta. Bibliolohichni visti [Memories about H.I. Narbut. Bibliographical news]. No. 1, pp. 91–101 [in Ukrainian].
4. Vyhnanets, I. (1948). Yurii Narbut. Arka. Zhurnal literatury, mystetstva i krytyky. Liutyi 1948 r. [Yurii Narbut. Arka. Journal of literature, art and critics. February, 1948]. Munich: Ukrainska trybuna, No. 2 (8), pp. 6–8 [in Ukrainian].
5. Dmytrienko, M.F. (2004). Hryvnia. Entsyklopediia istorii Ukrainy [Hryvnia. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv: Nauk. dumka, T. 2, pp. 196–198 [in Ukrainian].
6. Dmytrienko, M.F. (2004). Hroshovyj obih v Ukraini 1917–1920. Entsyklopediia istorii Ukrainy [Money circulation in Ukraine. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv: Nauk. dumka, T. 2, pp. 223–224 [in Ukrainian].
7. Doroshenko, D.I. (2002). Istoriiia Ukrainy, 1917–1923 [History of Ukraine, 1917–1923]. Kyiv: Tempora, 320 p. [in Ukrainian].
8. Ernst, F. (1925). Posmertna vystavka tvoriv H.I. Narbuta. Bibliolohichni visti [Posthumorous exhibition of H.I. Narbut's works. Bibliographical news]. No. 1–2, p. 180 [in Ukrainian].
9. Zavalniuk, O.M., Komarnitskyi, O.B. (2007). Kamiamets-Podilskyi derzhavnyi universytet. Entsyklopediia istorii Ukrainy [Kamiamets-Podilskyi State University. Encyclopedia of the history of Ukraine]. Kyiv: Nauk. dumka, T. 4, pp. 64–65 [in Ukrainian].
10. Derzhavnyi kredytovyi bilet 100 hryven. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [State credit ticket 100 hryvnias. National museum of history of Ukraine]. PHZ-436, 1918 [in Ukrainian].

11. Rozminna marka 40 shahiv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [Exchange mark 40 shags. National museum of history of Ukraine]. PHZ-451/1, 1918 [in Ukrainian].
12. Rozminna marka 20 shahiv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [Exchange mark 20 shags. National museum of history of Ukraine]. PHZ-453/2, 1918 [in Ukrainian].
13. Rozminna marka 30 shahiv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [Exchange mark 30 shags. National museum of history of Ukraine]. PHZ-457, 1918 [in Ukrainian].
14. Derzhavnyi kredytovyi bilet 100 karbovantsiv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [State credit ticket 100 karbovanets. National museum of history of Ukraine]. PHZ-1387, 1917 [in Ukrainian].
15. Ernst, F. (1922). Kataloh vystavky tvoriv H.I. Narbuta. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [Catalog of the exhibition of H.I. Narbut's works. National museum of history of Ukraine]. Petersburg: Vydavnytstvo Komitetu khudozhnikh vydan, RA-1648 [in Ukrainian].
16. NMIU. (1918, October 22). Adres vitalnyi Kamianets-Podilskomu derzhavnomu universytetu z nahody ioho zasnuvannia vid Ukrainskoi Adademii mystetstv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy. 22 zhovtnia 1918 r. [Welcome address to the Kamianets-Podilskyi State University from Ukrainian Academy of arts on the occasion of its establishment. National museum of history of Ukraine. October 22, 1918]. Kyiv, RD-9943 [in Ukrainian].
17. Hrupa zasnovnykiv Ukrainskoi Akademii Mystetstv. Natsionalnyi muzei istorii Ukrainy [Group of the co-founders of the Ukrainian Academy of arts. National museum of history of Ukraine]. FD-6608, 1918 [in Ukrainian].
18. Ostashko, T.S. Ukrainska Akademiia Mystetstv [Ukrainian Academy of arts]. Retrieved from: http://www.history.org.ua/?termin=Ukrainska_mystetstv [in Ukrainian].
19. Panchenko, V. (2015). Tvorets ukrainskoho mystetskoho neobaroko. Ukrainoznavstvo [Creator of Ukrainian art neo-baroque. Ukrainian studies]. Kyiv. No. 1 (54), pp. 162–176 [in Ukrainian].
20. Taranushenko, S. (1927). Zhadka pro H. Narbuta. Bibliolohichni visti [Mention about H. Narbut. Bibliographical news]. No. 1, pp. 106–107 [in Ukrainian].
21. Ukrainska Derzhava Pavla Skoropadskoho. Ukrainskyi Instytut Natsionalnoi Pamiati. 27 kvitnia 2018 r. [Ukrainian State of Pavlo Skoropadskyi. Ukrainian Institute of National Memory. April 27, 2018]. Retrieved from: <https://www.uinp.gov.ua/informaciyini-materialy/derzhsluzhbovcyam/ukrayinska-derzhava-pavla-skoropadskogo> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 29.06.2022
The article was received 29 June 2022